

Tranzicijska antropologija

Kujek, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:081772>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, rujan 2018.

Marieta Pocrnja

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA
STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU**

ZAVRŠNI RAD

TEMA: DRUŠTVENI KORIJENI TEORIJA ZAVJERE

PRISTUPNIK: MARIETA POČRNJA

Osijek, rujan 2018.

Marieta Počrnja

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU	
ZAVRŠNI RAD Znanstveno područje: Društvene znanosti Znanstveno polje: Sociologija Znanstvena grana: Posebne sociologije	
Prilog:	Izrađeno: 15.9.2018.
	Primljeno: 20.9.2018.
	MENTOR: Izv. prof. dr. sc. Željko Pavić
	KOMENTOR:
	Mj:
	Broj priloga: 4
	PRISTUPNIK: Marieta Pocrnja

Sadržaj

1. UVOD	5
2. PREGLED TEORIJA ZAVJERE.....	7
2.1. KRATKI OPIS	7
2.1. PAD SVJETSKOG TRGOVAČKOG CENTRA (11. 9. 2001.).....	7
2.2. WATERGATE.....	9
2.3. MARC DUTROUX.....	11
2.4. CHAPPAQUIDDICK	14
2.5. KONTROLA UMA: MK-ULTRA.....	16
2.6. UBOJSTVO J.F.K-A	19
2.7. SMRT PRINCEZE DIANE	21
3. ZAKLJUČAK	25
4. LITERATURA	26

1. UVOD

Kako kaže poznati skeptik Michael Shermer, ljudi radije vjeruju na temelju emocija, nego intelekta. Najjednostavniji primjer je „Astro show“ koji daje ljudima načelna čitanja sudbine govoreći da im financije, posao, ljubav ili obitelj zadaju probleme, a što je slučaj kod većine ljudi. Koristeći se tzv. tehnikom hladnog čitanja, dolaze do užih i točnijih zaključaka pomoću navođenja samih ljudi koji sudjeluju u tzv. čitanju sudbine. Naplaćujući poziv po minuti te oduživanjem razgovora zarađuju dodatni profit. Ako u nečemu pogriješe, računaju na to da ljudi zaborave pogreške i pamte točne prognoze, a najvažnije je to da ljudi žele da su u pravu, odnosno da njihovo mišljenje bude potvrđeno, što im daje dodatnu sigurnost (Shermer 2002, 276-277).

No može se argumentirati i da su neke teorije zavjere svojvršnim dijelom našega društva. Primjerice, „čak i najmlađi članovi našeg društva održavaju jednu teoriju živom-misterioznog „Djeda Božićnjaka“, koji dostavlja poklone širom svijeta na Badnjak. Ta je teorija lažna, ali je toliko ugrađena u društvo da igra važnu ulogu u životima djece širom svijeta. Živi zahvaljujući roditeljima i medijima koji uvjeravaju djecu da će „Djed Božićnjak“ sići niz dimnjak i ostaviti poklone“ (Sunstein 2009, 206). Nisu sve teorije tako bezopasne, većina njih pokreće mržnju, ljutnju te šire paniku u društvu.

U čemu se sastoji temeljna ideja tzv. teorija zavjere, kao jednog od najraširenijeg oblika pseudoznanosti? Kako tvrdi Swami, „idealiziranje zavjera obično je opisano kao vjerovanje u postojanje nekakve nadmoćne, vrlo učinkovite i međunarodne mreže dizajnirane da provodi radnje mračnog karaktera. Teorije zavjera nudile su glas onima koji su se osjećali nemoćni u vrijeme kriza, terorističkih napada i kada je internet nudio bezbroj nepouzdanih i neprovjerenih informacija“ (Swami 2011, 444). Njihove povijesne korijene možemo naći još u antici. Naime, „zavjere su u začecima bile urote među članovima antičkih vlada i političke elite koji su se međusobno optuživali u saboru za formiranje urota protiv ostatka vlade. Antičko doba vrlo je bitno za konstrukciju današnjih zavjera“ (Zwierlein 2013, 10).

Antičko shvaćanje zavjera bilo je vrlo jednostavno, smatrali su ih jednostavnim glasinama i većinom nisu vjerovali u njih. Baš zbog tih korijena teorija zavjere, vrlo je bitan vladin

odgovor na njih te političko stajalište jer upravo ti počeci urota u saboru, atentat na Cezara i mnogih drugih zavjera, danas se smatra da su urotnici pripadnici velikih organizacija koji imaju moć sve zataškati prije nego što se sve sazna ili objavi u javnosti. Najpoznatije teorije zavjere čak uključuju ili vladine službe ili same čelnike vlada.

2. PREGLED TEORIJA ZAVJERE

2.1. KRATKI OPIS

Političke teorije zavjere, baš iz razloga što su političke, najčešće su vrlo poznate, a što se kosi sa tajnošću kojom su uobičajeno obavijene. Kako navodi Rääkkä, „one mogu biti podijeljene na globalne, lokalne i totalne teorije. Teorija je više globalna nego lokalna kada namjerava objasniti internacionalne događaje ili kada se objašnjenje koje daje odnosi na internacionalne poslove. Globalne i lokalne teorije razlikuju se od totalnih teorija, koje nastoje objasniti tijekom svjetske povijesti ili cijelu globalnu politiku oslanjajući se na zavjeru ili niz zavjera. Globalne i lokalne teorije zavjera ciljaju objasniti ograničene povijesne fenomene.“ (Rääkkä 2009, 186)

2.1. PAD SVJETSKOG TRGOVAČKOG CENTRA (11. 9. 2001.)

Kada se postavi pitanje što se dogodilo 11. rujna 2001. godine, izrazita većina odgovora bude povezana s time da je vlada SAD-a imala nekakvo predznanje, sudjelovanje ili čak da je organizirala napade da bi opravdala svoj napad na Irak. Naime, „vlada se suočavala sa optužbama da ne provode temeljitu istragu, pošto je prošla puna godina do dana kad je službena istraga konačno započela. Nudio se niz nedosljednih objašnjenja vezanih za neuspjeh vojske da spriječi napade, što je dovelo do niza teorija da je vlada zbog skrivenih motiva progledala kroz prste ili čak ohrabrila te strahovite napade.“ (Greig 2006, 16).

Brojni filmovi snimani su na tu temu, jedan od najpoznatijih Fahrenheit 9/11 Michaela Moorea, koji prikazuje najpopularniju teoriju zavjere koja govori da je vlada SAD-a podržala napad, objavila tzv. rat protiv terora te započela rat za naftu na Bliskom Istoku. Sve to, navodno, automatski povećava proizvodnju oružja i dovodi do povećanja profita velikih korporacija koje posluju u ovim sektorima.

Snimke događaja 11. rujna vrlo su gledane i često se pojavljuju u novinama, internetskim portalima i televizijskim emisijama. Na prvi pogled nema ničeg zagonetnog, arapski teroristi oteli su četiri aviona, dva su zabili u Svjetski trgovački centar, treći u Pentagon, a četvrti u

polje u Pennsylvaniji. Nakon toga Al-Qaida je preuzela odgovornost za napad. Teoretičari zavjere u ovom nizu događaja vide pomno insceniranu igru. Malo baže teorije zavjere vezane za ovaj događaj odnose se na ono dovelo do napada, uzimajući u obzir da je vlada SAD-a navodno imala brojne obavijesti da se planira napad (Greig 2006, 20). Drugim riječima, vlada je navodno mogao spriječiti napade, no nije to učinila zbog svoje političke računice i interesa pojedinih lobističkih grupa.

Ubrzo nakon napada, dolazi do nove teorije oko jačine udara aviona i rušenja tako velike, čvrste čelične strukture. Pregledavajući snimke i ispitivanjem svjedoka teorije su se fokusirale na mogućnost da su tornjevi blizanci i Svjetski trgovački centar srušeni kontroliranim rušenjem. Dok se drugi dio teorija bavio vojnom nemogućnosti da obori avione kada su saznali da su oti, neke govore o devetnaest napadača, lošim pilotskim vještinama, njihovoj povezanosti s pakistanskom obavještajnom službom i mogućnosti da su neki od optuženih od strane FBI-a još uvijek živi (Knight 2008).

Navodi vlade da su se tornjevi srušili radi vatre brzo su demantirali neki stručnjaci tvrdeći da su to jedine građevine čelične konstrukcije u povijesti, koje su se srušile radi vatre. Posebice zgrada 7 Svjetskog trgovačkog centra, s obzirom na to da se urušila nekoliko sati nakon dva glavna tornja, a nije ju udario avion. Jedan stručnjak za uništenje rekao je kako su veliki oblaci prašine betona viđeni kako sukljaju iz tornjeva karakteristični za eksploziju, te da način urušavanja tornja ima dojam kontroliranog uništenja. U ruševinama je pronađen rastaljeni čelik koji vatra navodno ne bi mogla rastaliti, ali bomba bi (Greig 2006).

Naravno, ti navodni dokazi bili su dovoljni da se pojave nove teorije zavjere koje uključuju vladu SAD-a i tadašnjeg predsjednika Georga Busha u glavnoj ulozi. U filmu Fahrenheit 9/11 prikazana je snimka predsjednika u trenutku u kojem dobiva vijest o napadu. Nalazio se u dječjem vrtiću gdje je čitao djeci, do njega dolazi njegov pomoćnik i govori mu da je prvi toranj pao, a predsjednik mirno nastavlja s pričom, što je mnoge dovelo do zaključka da je znao da će se to dogoditi.

Kako kaže Greig, „teoretičari su zaključili da su tornjevi bili puni eksploziva, da bi sve bilo dramatičnije. Zatim da se avion koji je letio 40 minuta prema Pentagonu, bez presretanja,

unatoč tehnologiji i blizini vojne zrakoplovne baze Andrews, zabio u zapadno krilo zgrade, koje je bilo gotovo prazno zbog preuređenja“ (Greig 2006, 21).

Prema Knightu (2008), čini se da mnogi teoretičari drže da je vlada imala veliku upletenost u događaje koji time predstavljaju vrhunac političke nemoralnosti. Mnoge teorije izlaze iz ukorijenjenog pogleda na američku povijest koja ima puno povezanosti s ovim događajima (npr. Pearl Harbour). Postoji i ideološka pretpostavka da se mnogo toga ne bi dogodilo da nije bilo zlih urotnika unutar vlade, obavještajnih službi, vojske i naftnih korporacija, koje su okrenule događaje u svoju korist. Zavjere oko 9/11 događaja često se povezuju s vjerom o američkoj nevinosti i vjerom u vladin sustav. U govoru na UN-ovoj sjednici samo mjesec dana nakon napada i puno prije nego što su se pokrenule teorije zavjere, predsjednik Bush održao je govor o terorizmu i teorijama zavjere koje naziva lažima koje skidaju krivnju s terorista. No mišljenje javnosti ostalo je prilično podijeljeno, pri čemu neki vjeruju u teoriju zavjere, a neki u službenu verziju koja navedene teorije zavjere smatra poptunim besmislicama,

2.2. WATERGATE

Jedna od najkontroverznijih teorija zavjere u modernim vremenima počela je kao jednostavna pljačka, a završila je ostavkom predsjednika SAD-a, jedinom u povijesti. Ta je teorija zavjere ujedno jedna od onih koja se u konačnici pokazala istinitim. Kada je afera Watergate u pitanju, „riječ je o seriji članaka Boba Woodwarda i Carla Bernsteina, novinara Washington Posta kojima su razotkrili Nixonovo korištenje američkih tajnih službi kako bi pobijedio na izborima, a prvi je objavljen na današnji dan prije točno 45 godina. Da bi napokon i Nixon shvatio da mu prijete opasne kazne trebalo je proći više od dvije godina. 8. kolovoza 1974. godine, Nixon je postao prvi i posljednji američki predsjednik koji je odstupio s dužosti, a iza njega je ostala samo jedna riječ naslijeđa.“¹

¹ <https://www.express.hr/top-news/srusili-su-i-predsjednika-ovako-je-pocela-afera-watergate-10997> - www.express.hr (pristupljeno 22. rujna 2017.)

Kako navodi Greig, „bila je to prava zavjera i otkrivala se sloj po sloj sve dok urotnici, sve do predsjednika Richarda Nixona, nisu dali ostavke ili se našli na sudu. Možda je najtrajnjiji učinak tog događaja da se teoretičari zavjera više ne mogu tako lako otpisati“ (Greig 2006, 122). Drugim riječima, upravo je ova afera svim budućim teorijama zavjere dala dodatne argumente. Ako se Watergate zavjera ispostavila točnom i ako je u nju bio umiješan sam predsjednik SAD-a, zašto i druge teorije zavjere ne bi mogle biti točne?

Prema Greig (2006), svi ostali događaji izgledaju još sumnjiviji, jer se teorija ispostavila istinitom. Sve je počelo u ranim satima 17. lipnja 1972. godine u zgradi Watergate u Washingtonu. Službenik osiguranja primijetio je komad vrpce na vratima koja vode u garažno parkiralište te pomislio kako su je ostavili čistači, kada je primijetio da je netko opet stavio vrpce, odlučio je pozvati policiju. Policija je pronašla petoricu muškaraca u uredu koji se nalazio u sjedištu Demokratske strane. Ispostavilo se da su dvojica Kubanci, dvojica imali veze s CIA-om, a peti je bio James W. McCord koji je bio šef osiguranja republikanske organizacije za ponovni izbor predsjednika. Saznalo se da je ekipa i prije provalila u sjedište stranke i postavila uređaje za prisluškivanje, a vratili su se da poprave neke koji su bili neispravni. Washington Post je 19. lipnja objavio da je republikanski djelatnik osiguranja bio među provalnicima. Bivši ministar pravosuđa John Mitchell, šef kampanje ponovnog izbora Nixona, nijekao je svaku povezanost s operacijom, a Bijele kuća trudilase umanjiti značajnost cijele afere nazivajući je trećerazrednom provalom.

Na podizanju optužnice 5. rujna McCord se identificirao kao umirovljeni djelatnik CIA-e te su novinari Washington Posta počeli dublje kopati uz pomoć anonimnog izvora znanog kao „Duboko grlo“. Prije izbora pustili su priču da je John Mitchell upravljao fondom za financiranje prikupljanja podataka i da je FBI znao da je provala bila dio kampanje političkog špijuniranja i sabotaze. Javnost nije reagirala i Nixon je ponovno izabran (Greig 2006).

Na sudu, svi optuženici osim McCorda i Liddyja priznali su krivnju i osuđeni su za urotu, provalu i prisluškivanje. McCord je kasnije napisao pismo sucu i priznao krivnju za zločin koji je počinio pod prisilom savjetnika predsjednika.

Veliki skandal donio je niz ostavki u Bijeloj kući, Nixon je pod prisilom zakonskih sankcija nakon nekoliko skraćenih transkripta napokon predao izvorne vrpce njegovog razgovora s

Deanom (savjetnik Bijele kuće). Ta vrpca bila je konačni dokaz koji je dokazao Nixonovu upletenost i zataškavanje, što je rezultiralo njegovom ostavkom. Tako je završena najsenzacionalnija zavjera u američkoj povijesti (Greig 2006). „Dobra večer. Ovo je 37. put da vam se obraćam iz ovog ureda gdje su donešene mnoge odluke koje su oblikovale povijest naše države“. Tako je počeo jedan od najznačajnijih govora u povijesti američke politike, govor kojim je Richard Nixon obznanio ostavku na mjesto predsjednika SAD-a.“²

2.3. MARC DUTROUX

Prema Greig (2006), kada teoriju zavjere proširuju sami sudionici, to može značiti dvije stvari. Prvo da sudionici govore istinu, a drugo da će prsti biti upereni u neku veću urotu i da će ih to spasiti. U ovom slučaju belgijskog najomraženijeg čovjeka, pedofila, mučitelja i ubojice, još nije razjašnjeno o čemu se radi, je li on samo instrument velike pedofilske organizacije koja je dosegla do samog vrha belgijskoga društva ili je ubio četiri djevojčice da zadovolji svoje perverzne potrebe? Marc Dutroux rođen je 6. studenoga 1956. u Bruxellesu kao najstariji od šestoro djece roditelja nastavnika, koji su prema navodima Dutrouxa fizički zlostavljali svoju djecu (njegove izjave moraju se promatrati s dozom opreza zbog njegovog uvjerljivog laganja). Nakon razvoda roditelja, kada je imao petnaest godina, napustio je dom i upustio se u sitni kriminal. Kada je navršio dvadeset godina, postao je električar te se oženio svojom prvom ženom s kojom je imao dvoje djece, ali je žena zatražila razvod zbog navodne nevjere i njegove nasilnosti. Jedna od njegovih ljubavnica, postala je njegova druga žena i sudionica u zločinima Michelle Martin. Zajedno su osuđeni 1989. zbog otmice i zlostavljanja pet djevojčica, zbog čega je Dutroux osuđen na trinaest godina zatvora od kojih je odslužio tri i bio pušten zbog uzornog vladanja. Nakon izlaska iz zatvora, izgradio je tamiću ispod kuće u gradu Charleroi, gdje je zlostavljao djecu, snimao silovanja i prodavao snimke mreži pedofila.

² [https://www.express.hr/top-news/srusili-su-i-predsjednika-ovako-je-pocela-afera-watergate-10997 -](https://www.express.hr/top-news/srusili-su-i-predsjednika-ovako-je-pocela-afera-watergate-10997-)
www.express.hr (Pristup: 22.rujna 2017.)

„U razgovoru s njegovim prijašnjim odvjetnikom Julien Pierre, koji mu je bio odvjetnik od uhićenja 1996. do 2003., godinu dana prije nego što je osuđen, Dutroux je rekao: „Shvaćas li da nitko nikada nije pitao zašto sam izabrao tu kuću, to područje? Moja je ideja bila počinuti masovne otmice djece i stvoriti, u starom rudniku, nekakav podzemni grad gdje bi dobro, harmonija i sigurnost prevladavala.“³

Prva poznata grozota dogodila se 1995. kada su Julie Lejeune i Melissa Russo, dvije osmogodišnjakinje, otete u blizini njihovih domova u Liegeu u Belgiji. „Ali ostaje pitanje, tko ih je oteo? Je li Dutroux radio sam ili kao dio organizirane mreže pedofila? Je li bio zaštićen od strane članova društva? Unatoč iscrpnim istragama, dosje od 440 000 stranica i izjave 700 svjedoka, zapanjujući zločini ostaju obavijeni misterijom. Samo jedna osoba zna tko je oteo dvije osmogodišnjakinje na ljetni dan 1995. To je Marc Dutroux, a on ne govori.“⁴ U njegovoj tamnici zlostavljane su od članova pedofilskog lanca i Dutrouxa samog. Nakon dva mjeseca provedena u tamnici, Dutroux i njegov suradnik Bernard Weinstein, oteli su dvije tinejdžerice. Devetnaestogodišnju An Marchal i sedamnaestogodišnju Eefje Lambreks, koje su odvedene u Weinsteinovu novu kuću gdje su ih silovali, ubili i tada je Dutroux ubio i Weinsteina iz nepoznatog razloga te ih sve troje zakopao ispod šupe u dvorištu kuće (Greig 2006).

Prema Greig (2006), policija je dobila dojavu da Dutroux drži dvije djevojčice, ali nisu pronašli tamnicu tijekom pretresa, iako im je rečeno da ona postoji. Čuli su dječje vriskove, ali su radije povjerovali Dutrouxu da se to djeca vani igraju. Kada je osuđen na četiri mjeseca zatvora zbog krađe automobila, rekao je Michele Martin da hrani dvije djevojčice. Redovito je posjećivala kuću da nahrani psa, ali djevojčice nije, tvrdeći kako se bojala sići i nahraniti ih. Kad se Dutroux vratio iz zatvora pronašao je mrtve djevojčice, koje su umrle od gladi te ih zakopao u vrt svoje druge kuće u Sars-le-Buissiereu.

„Dana 28. svibnja 1996., dvanaestogodišnja Sabine Dardenne nestala je vozeći se biciklom u školu u Kainu, blizu Tournaija.“⁵ Odveo ju je u tamnicu i rekao joj da ju spašava od pedofilske

³ <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/12188331/Belgian-paedophile-planned-underground-city-of-victims.html> (pristup: 25. rujna 2017.)

⁴ <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/marc-dutrouxs-crimes-shocked-the-world-and-left-belgium-reeling-amid-accusations-of-a-state-cover-up-8813529.html> (pristup: 25. rujna 2017)

⁵ Isto.

bande i da čekaju otkupninu od njezine obitelji.“ Njezina svjedočenja otkrivaju da mučenja nisu bila samo fizička, nego i psihološka. Sabine je rečeno da piše svojoj obitelji i šalje molbe u pismima koja su išla njenom otmičaru. Dutroux je iskoristio informacije da ju podvrgne još većem psihološkom pritisku te joj je rekao da su joj roditelji odbili platiti otkupninu i da ju on štiti od svoga šefa koji ju želi mrtvu.“⁶

Nakon 72 dana provedena u tamnici, 9. kolovoza pridružila joj se posljednja žrtva, dvanaestogodišnja Laetitia Delhez. Ovoga puta bilo je svjedoka, od kojih je jedan zapamtio tri broja registracijske pločice koja je glasila na Marc Dutrouxa. Laetitia je provela šest dana drogirana u tamnici i vezana lancima. Policija je identificirala registracijske pločice i uhitila Dutrouxa i Martinovu u njihovoj kući u Sars-le-Buisseru. Ovoga puta, pri pretresu kuće su pronašli tamnicu i izveli žrtve žive. Sljedećih nekoliko tjedana Dutroux je počeo priznavati zločine, tvrdeći da je dio lanca mnogo veće zavjere, te je rekao policiji gdje se nalaze tijela ostalih žrtava (Greig 2006)

Javnost je ostala zgrožena, čim više kad se sudski postupak počeo odugovlačiti. Od 13. kolovoza 1996. čekao je suđenje u zatvoru sve do 2004., iako je nakratko pobjegao 1998. uspio je dodatno razbjesniti javnost i uzrokovao ostavke dvojice ministara. Počela su nagađanja da je Dutrouxova zavjera istinita, te da pedofili na visokim pozicijama sabotiraju slučaj. Glavni tužitelj maknut je sa slučaja i održao se jedan od najvećih prosvjeda u belgijskoj povijest u kojem je sudjelovalo 350 000 ljudi na ulicama Bruxellesa. Kada je suđenje napokon održano, ključ optužbe bilo je svjedočenje Sabine Dardenne koja je sudu rekla da nikada nije vidjela nikoga od navedenih pedofila, nego da ju je samo Dutroux silovao, čime su njegove teorije zavjere odbačene. Marc Dutroux optužen je na doživotni zatvor bez mogućnosti pomilovanja, a Michelle Martin na trinaest godina zatvora zbog pomaganja i njezine neopisive okrutnosti prema djevojčicama. U ovom slučaju, odbijanje ideje o velikoj uroti bio je pravi potez porote (Greig 2006).

⁶ Isto.

2.4. CHAPPAQUIDDICK

Braća Kennedy dominirala su američkom političkom scenom 1960-ih godina i svaki od njih bio je tema nekoliko teorija zavjere. Kod dvojice starije braće, Johna i Roberta, to su bile teorije vezane za atentate koji su počinjeni na njih. Dok je mlađi brat, Edward „Teddy“ Kennedy, došao na naslovnice zbog smrti mlade žene Mary Jo Kopechne. Umrula je s dvadeset i osam godina, a otkad je diplomirala, radila je u Washingtonu kao tajnica senatora Georgea Smathersa, a zatim Roberta Kennedyja. Postala je dio odana i marljiva tima znana kao „boiler room girls“. Nakon atentata na Roberta Kennedyja, njegov brat Edward, pozvao je tim na vikend u Martha's Vineyard, gdje su trebali gledati utrku jahti u Edgartownu 18. srpnja 1969., a zatim održati zabava u njihovu čast na otoku Chappaquiddick (Greig 2006).

Na toj maloj zabavi svih šest djevojaka iz tima je bilo prisutno: Kopechne, Susan Tannenbaum, Maryellen Lyons, Ann Lyons, Rosemary Keough i Esther Newburgh, a drugi gosti su bili šestorica muškaraca, svi oženjeni, ali bez prisutnosti supruga. To su bili: Edward Kennedy, odvjetnik Paul Markham, Kennedyjev rođak i odvjetnik Joe Gargan, Charles Tretter, Raymond La Rosa i John Crimmins. Gargan je unajmio ladanjsku kuću, a Crimmins alkohol. Kopechne je već bila dio demokratskih krugova u Washingtonu koji su radili za senatora u Floridi prije no što se preselila u Kennedyjevo osoblje Senata. Pokazala se dobrom suradnicom pomažući napisati antivijetnamski ratni govor za RFK te pomogla napisati govor koji najavljuje njegovu kandidaturu za predsjednika.⁷

Prema Kennedyjevu iskazu, ponudio je odvesti Kopechne na posljednji trajekt s otoka natrag u Edgartown negdje oko 23 sata i 15 minuta. Nažalost, umjesto da je skrenuo lijevo na cestu za trajekt, skrenuo je desno i našao se na nepoznatoj cesti koja je vodila do uskog mosta, gdje je automobil udario u ogradu mosta i sletio u vodu, okrenuvši se naopačke. Uspio je izaći iz automobila i voda ga je odnijela na obalu, počeo je tražiti Kopechne, ali ju nije vidio te je struja bila prejak da dođe do automobila. Uspio se vratiti do ladanjske kuće gdje je pozvao Gargana i Markhama u pomoć, ali i oni su bezuspješno pokušavali naći Kopechne. Kennedy se vratio do pristajališta trajekta i preplivao kanal do kopna, gdje je otišao u svoj hotel i ujutro

⁷ <https://www.smithsonianmag.com/history/why-true-story-chappaquiddick-impossible-tell-180968638/#qTMEditqHdvmzpkM.99> (Pristup: 25. rujna 2017.)

nazvao policiju da prijavi nesreću. Policija je prihvatila iskaz te je Kennedy pozvan na sud da odgovara za odlazak s mjesta nesreće i zato što ju nije odmah prijavio. Pušten je s dva mjeseca uvjetne kazne unatoč činjenici da zakon propisuje obveznu zatvorsku kaznu za to krivično djelo. Tvrdio je da nije bio pijan u vrijeme nesreće, što naravno nije bilo moguće provjeriti sutradan (Greig 2006).

Prema Greig, uskoro su se počeli pojavljivati dokazi koji su povećali sumnje u Kennedyevu verziju događaja. Lokalni zamjenik šerifa te se večeri vraćao kući oko pola sata poslije ponoći i sjetio se da je vidio automobil u kojem su bili muškarac i žena, zaustavljen na raskrižju glavne ceste. Izgledalo mu je kao da su se izgubili, pa je izašao iz automobila da im ponudi pomoć. Dok se približavao, automobil je brzo skrenuo desno, na neuređenu cestu koja je vodila do uskog mosta.

Ako je to bio Kennedyev automobil, činjenica da je vozio Mary Jo Kopechne na trajekt je neistinita jer je posljednji trajekt tada već bio otišao. Mnogi misle da je Kennedy imao na umu da odveze Mary Jo kući s romantičnim namjerama te da su namjerno išli tom cestom na obližnju plažu. Ta teorija sugerira da je Kennedy vozio pod utjecajem alkohola i uspaničio se kada je vidio šerifa te prebrzo vozio. Još veću sumnju izazvala je izjava da je Kennedy bio previše šokiran da prijavi nesreću, pošto su se u blizini nalazile kuće gdje je mogao potražiti pomoć. Umjesto toga, otišao je do ladanjske kuće i tražio pomoć od ljudi za koje je znao da će biti diskretni. Prema Garganovu svjedočenju, prva Kennedyeva pomisao bila je kako da prikrije nesreću i prije nego što se znalo bilo što o Mary Jo. Navodno je rekao Garganu kako je Mary Jo vozila automobil. Kada ga je Gargan upozorio na to da ta priča neće uspjeti, Kennedy je otplivao natrag u svoj hotel, a zatim legao u krevet. Sljedećega dana izgledao je zdravo i uredno, bez stanja šoka. Tek kada su to jutro Gargan i Markham došli trajektom, uvjerali su ga da mora prijaviti nesreću (Greig 2006).

Prema Greig, dotad potonuli automobil uočen je i pronađeno je mrtvo tijelo Mary Jo Kopechne. Njezin položaj tijela upućivao na to da je uhvaćena u zračni jastuk te se ugušila kada joj je ponestalo zraka, što govori da se nije utopila. To mišljenje je podržao i mrtvozornik, iako obdukcija nikada nije obavljena. Ako je mrtvozornik imao pravo, moguće je da je Mary Jo bila živa dovoljno dugo da preživi dok Kennedy pozove u pomoć te se može zaključiti da je umrla zbog toga što odmah nije pozvao pomoć.

Skandal nije bio dovoljan da Kennedy ponudi svoju ostavku na senatorsko mjesto, ali je utjecalo na njegovu kandidaturu za predsjednika. Neki teoretičari smatraju da je cijela stvar namještaljka da bi se diskreditiralo Kennedyja. Greig (2006) tvrdi da se teorija zasniva na pretpostavci da je Kennedy bio drogiran na zabavi ili su ga dočekali CIA agenti u zasjedi i onesvijestili, te takvoga odnijeli u hotelsku sobu, čime objašnjavaju činjenicu zašto nije prijavio nesreću. Također bi morali drogirati ili onesvijestiti Mary Jo, postaviti njezin automobil u blizinu mosta, stisnuti pedalu gasa i poslati je u vodu. Glavni problem te teorije je uloga samoga Kennedyja, te razlog njegova prijavljivanja nesreće. Odgovor teoretičara jest da je bio ucjenjivan, što je vrlo nategnuto. Na kraju se čini da je jedina prava zavjera ona koju je pokrenuo sam Kennedy.

„Kennedy se 25. srpnja izjasnio krivim za napuštanje scene nesretnog slučaja, primio je dva mjeseca suspendirane kazne i oduzetu vozačku dozvolu na godinu dana. Te večeri, u televizijskoj izjavi, nazvao je zakašnjelo izvješćivanje o nesreći "neoprostivo", ali žestoko je zaniijekao da je bio uključen u bilo kakve nepravilnosti s Kopechne. Također je zamolio svoje birače da mu pomognu odlučiti hoće li nastaviti svoju političku karijeru. Dobivši pozitivan odgovor, nastavio je senatorsnu dužnost krajem mjeseca.“⁸

2.5. KONTROLA UMA: MK-ULTRA

Projekt MK-Ultra jedna je od najbizarnijih i uznemirujućih teorija zavjera svih vremena. To je bio tajni naziv za niz CIA-inih eksperimenata, koji su se odvijali od 1950-ih do 1970-ih godina, osmišljenih za istraživanje mogućnosti kontrole uma s pomoću uporabe droga poput LSD-a i meskalina. Bez njihova znanja, ispitanicima su dani lijekovi za promjenu uma, a njihovo ponašanje je proučavano. Eksperimenti su doveli do nekoliko smrti, a bilo je i primjera doživotno narušenog psihičkog zdravlja ispitanika. Pokusi su se nastavili sve dok nisu bili razotkriveni smrću Franka Olsona (Greig 2006). „Frank Olson bio je znanstvenik koji je radio za CIA. Na povlačenju iz CIA-e iz 1953., Olson je popio koktel koji je potajno spekulirao s LSD-om. Nekoliko dana kasnije, 28. studenoga 1953., Olson je pao u svoju smrt

⁸ <https://www.history.com/this-day-in-history/incident-on-chappaquiddick-island> (Pristup: 20. rujna 2018.)

s prozora hotelske sobe u New Yorku u navodnom samoubojstvu. Obitelj Frank Olsona odlučila je obaviti drugu obdukciju koja je izvršena 1994. godine. Tim za forenziku pronašao je ozljede na tijelu koji su se vjerojatno dogodili prije pada. Nalazi su potaknuli teorije zavjere da je CIA ubio Olsona. Nakon produženog sudskog postupka, Olsonovoj obitelji isplaćeno je 750.000 dolara, a osobno se ispričao predsjednik Gerald Ford i tadašnji ravnatelj CIA-e William Colby.⁹ „1950-ih i 1960-ih – najjače razdoblje hladnog rata - vlada Sjedinjenih Država bojala se da su sovjetska, kineska i sjeverno-korejska agenta koristili kontrolu uma kako bi isplaćivala mozak američkih ratnih zarobljenika u Koreji.“¹⁰

Prema Greig (2006), projekt je osmislio direktor CIA-e Allen Dulles, 1953. godine. Projekt je vodio dr. Sidney Gottlieb, koji se u početku usmjerio na pronalazak droge istine koja bi se koristila u svrhe ispitivanja ruskih špijuna. Projekt je sadržavao više od sto istraživačkih programa, a eksperimenti su provedeni na vojnom osoblju i drugim osobama bez njihova znanja. Prvotni glavni fokus projekta bio je učinak radijacije na ljudski mozak, ali kako je vrijeme odmicalo, počelo se usmjeravati na učinke psihotropne droge, osobito LSD-a. Tada su se počeli obuhvaćati pacijenti sa psihičkim bolestima, prostitutke i drugi tipovi osoba, koji su upotrebljavani kao pokusni kunići.

Kako piše Greig (2006), najzloglasniji eksperiment bila je tzv. Operacija ponoćni vrhunac u kojem je dr. George Hunter White angažirao prostitutke da daju LSD svojim klijentima, bez njihova znanja, dok operativci CIA-e promatraju njihovo ponašanje kroz dvostruko ogledalo. Operativci nisu bili znanstvenici, tako da eksperiment nije donio nikakve znanstvene podatke te se pretpostavlja da je proveden kako bi se zadovoljili pohotni interesi onih koji su ih provodili. Kasnije je otkriveno da dr. Gottlieb uzima velike količine LSD-a te da je njegovo ponašanje također upitno.

Možda najgore zlostavljanje od svih, događalo se u Kanadi pod okriljem dr. Ewana Camerona koji je iznio teoriju o „psihičkoj vožnji“ u kojoj je tvrdio da se um može izbrisati i zatim popraviti korištenjem droga. Eksperimente je provodio u Montrealu, koristeći kombinaciju elektrokonvulzivne terapije i droge (mješavine amfetamina i barbiturata, heroina, meskalina, marihuane i alkohola), oboje je davao u prekomjerenim količinama, što je redovito izazivalo

⁹ <https://www.history.com/topics/us-government/history-of-mk-ultra> (Pristup: 20. rujna 2018.)

¹⁰ [Isto](#) (Pristup:20. rujna 2018)

komu kod ispitanika i često smrt. Dok su ispitanici bili u komi, što je trajalo nekad i mjesecima, puštao im je tonske snimke, koje navodno ispravljaju razmišljanje. Takva liječenja, ako su pacijenti preživjeli, ostavljala su trajne teške posljedice na psihičko zdravlje. (Greig 2006) „Ken Kesey, autor romana „One Flew Over the Cuckoo's Nest“ iz 1962. dragovoljno se prijavio za MK-Ultra eksperimente s LSD-om dok je bio student na Sveučilištu Stanford. Kesey je kasnije nastavio promicati drogu LSD koju je nazvao "Acid Test". Acid Testovi kombiniraju uporabu droga s glazbenim izvedbama bendova uključujući Grateful Dead i psihodelične učinke kao što su fluorescentna boja i crna svjetla. Te su stvari utjecale na rani razvoj hipijevske kulture i započele 1960-ih godina psihodelične scenske droge. Ostali značajni ljudi koji su navodno dobrovoljno sudjelovali u eksperimentima s LSD-om poduprti CIA-e uključuju Robert Hunter, glasnogovornik Grateful Deada; Ted Kaczynski, poznatiji kao „Unabomber“; i James Joseph „Whitey“ Bulger, zloglasni bombaški mafijaš.“¹¹

„Godine 1974. novinar New York Timesa Seymour Hersh objavio je priču o tome kako je CIA provodila eksperimente i ilegalne špijunske operacije na američkim građanima. Njegovo je izvješće započelo dugotrajni proces dovođenja dugo potisnutih detalja o MK-Ultri na svjetlo. Sljedeće godine, predsjednik Ford, uslijed skandala Watergatea i uslijed sve većeg nepovjerenja američke vlade, postavio je Predsjedničku komisiju Sjedinjenih Američkih Država o aktivnostima CIA-e u Sjedinjenim Državama kako bi istražio nezakonite aktivnosti CIA-e, uključujući projekt MK-Ultra i druge eksperimenata na građane koji ne sumnjaju.“¹²

Povjerenstvo je vodio potpredsjednik Nelson Rockefeller i obično se naziva Komisija Rockefeller. Pronađeno je dovoljno informacija koje su pokazivale opsežnost projekta, koji je uključivao više od trideset sveučilišta i drugih institucija, iako su eksperimenti uglavnom sa znanstvenog stajališta bili besmisleni. Nakon otkrića projekta, brojnih smrti i psihičkih posljedica izazvanih bez znanja ispitanika, vojska SAD-a pokrenula je istragu te je donesen zakon koji zabranjuje da se takva zlostavljanja ponove, a neke žrtve su dobile odštetu.“ (Greig 2006, 153)

¹¹ <https://www.history.com/topics/us-government/history-of-mk-ultra> (Pristup: 20. rujna 2018.)

¹² Isto.

2.6. UBOJSTVO J.F.K-A

„Slučaj koji je potaknuo najviše teorija zavjera od bilo kojeg slučaja u povijesti, bio je atentat na Johna F. Kennedyja 22. studenoga 1963. godine. Nevjerojatno šokantan i dramatičan događaj u kojem je predsjednik pred očima javnosti ubijen, dok se vozio u povorci automobila sa svojom suprugom. Ono što je potaknulo najviše teorija je istraga Warrenove komisije, osnovane samo tjedan dana nakon atentata, koja nije razjasnila nejasne aspekte toga događaja.“(Greig 2006, 156) „Tragičan Vijetnamski rat se još rasplitao kada se pojavio Watergate skandal, popraćen godinama pomutnje. Za mnoge, barem u retrospekciji, JFK atentat označio je početak kraja.“ (Reitzes 2013, 36)

Komisija je smatrala da je samo jedan napadač, Lee Harvey Oswald, ispucao tri hica u predsjednika. Prvi je promašio povorku, drugi je ranio Kennedyja i Johna B. Connallya, guvernera Teksasa koji je bio s njima u limuzini, a treći je ubio Kennedyja pogodivši ga u glavu. Te teorije poznate su kao „Teorija usamljenog napadača“ i „Teorija o jednome metku“. Američka javnost smatrala je obje teorije neuvjerljivima. (Greig 2006)

Teorije koje osporavaju teoriju usamljenog napadača, koji je po Warrenovoj komisiji, ispalio tri hica sa šestog kata zgrade smještene na jugoistoku, baziraju se na svjedočenjima svjedoka koji tvrde da su čuli hice ispaljene s drugog područja i da su ispaljena sveukupno četiri metka. Jedan s područja Grassy Knoll, a ostali od strane Oswalda. „Filadelfijski odvjetnik Vincent Salandria jedan je od brojnih skeptika koji je pročešljao 26 izdanja dokaza, objavljenih od strane Warren komisije i pročitao takva svjedočenja. Moj početni osjećaj, objašnjava, bio je da, ako je ovo tako jednostavan atentat, kao što komisija tvrdi, činjenice bi se veoma uredno posložile. Da je bilo više atentatora, detalji se ne bi podudarali.“ (Reitzes 2013)

Prema Reitzesu (2013), najveći problem u istrazi bili su upravo svjedoci, koji su tvrdili da su vidjeli potpuno različite stvari. Neki su tvrdili da su pucnjevi došli od iza automobila, neki su govorili da dolaze sa strane, dok su drugi tvrdili da pucnjevi dolaze iz samog automobila. Jedna žena tvrdila je da je vidjela muškarce koji su uzvraćali pucnjeve, što se nije dogodilo. Jedan od prvih reportera Hugh Aynesworth, koji je i sam bio svjedok, govorio je o poteškoćama u shvaćanju što mu ljudi govore i razlikovanju istinitih i izmišljenih

svjedočenja, jer su ljudi i tada, na licu mjesta izmišljali priče. Prisjetio se mladog para kojeg je intervjuirao, muškarac je govorio da je vidio sve i svašta, da bi njegova žena na to odgovorila da nije, jer su bili na parkiralištu.

Nakon atentata, tvrdi Greig (2006) pojavile su se uznemirujuće činjenice u vezi s događajem. Primjerice, da je limuzina odmah odvezena i očišćena umjesto da se čuva za forenzičku istragu, Kennedyjevo tijelo je prema zakonu prvi trebao pregledati lokalni mrtvozornik, umjesto toga odmah je prebačeno u Washington. Nadalje, policija je trebala zapečatiti područje na kojem se atentat dogodio, u ulici Dealey Plaza, također i mjesto gdje je Oswald radio, Teksaski depozit školskih knjiga. Međutim, nijedno mjesto nije bilo osigurano, čime su izgubljeni iznimno bitni tragovi koji bi razjasnili slučaj. Kasnije, nestali su važni dokazi, poput šešira guvernera Connallya, koji je držao u rukama kada je ustrijeljen i puceta u orukvicama njegove košulje. Najšokantnije je što su nestale fotografije Kennedyjeve obdukcije.

Kada su vijesti o atentatu objavljene, tvrdi Reitzes (2013), mnogi su odmah pretpostavili da je krivac među članovima Dallasove radikalne desnice, koja je prezirala Kennedyja radi njegove potpore pokretu ljudskih prava i zbog navodne slabosti u pogledu komunizma. Brojni predsjednikovi suradnici, upozorili su ga da ne ide u Dallas, gdje je U.N.-ov ambasador Adlai Stevenson napadnut sa propagandnim znakom, mjesec dana ranije na Danu Ujedinjenih Naroda. Kontroverzni naslov oglasa u Dallas Morning News novinama 22. studenoga, glasio je „Dobrodošao u Dallas, gosp. Kennedy“. Popraćen nizom pitanja koji optužuju predsjednika za prodaju države komunistima. Toga jutra, tisuće letaka bili su podijeljeni ulicama Dallasa sa fotografijama predsjednikovog lica namještenog kao uhićenika s naslovom „TRAŽEN ZBOG IZDAJE“.

„Također postoji teorija da je predsjednika ubila mafija. Prioritet Kennedyjeva režima bio je da slomi organizirani kriminal i protiv vođa mafije vodio se kazneni postupak. Šefovi mafije bili su ogorčeni, jer su podržavali Kennedyjevu kampanju misleći da će tako biti zaštićeni kada on dođe na vlast. Stoga se smatra da su ga smaknuli iz osвете, koristeći Oswalda kako bi ispalo da su to učinili komunisti, kojeg je zatim ubio Jack Ruby koji je kao mladić radio za Al Caponea te i dalje bio dio svijeta organiziranog kriminala.“ (Greig 2006, 161).

Prema Greig, postoje indicacije da je i CIA htjela maknuti Kennedyja s puta. Predsjednik je odbio podržati napad na Zaljev svinja na kubi, s kojim je CIA htjela zbaciti Fidela Castra s vlasti. Direktor CIA-e Alan Dulles, otpušten je te su se odnosi CIA-e i predsjednika zaoštrili. Pošto je Agencija blisko surađivala s mafijom, jer su imali zajednički interes po pitanju zbacivanja Castra s vlasti, neki istražitelji odmah su pomislili da je atentat djelo CIA-e u suradnji s mafijom.

Neke teorije u vezi ubojstva J.F.K.-a su vrlo jednostavne, dok su druge veoma komplicirane. Tragedija i tuga koju je ta smrt donijela pami se i danas. Mnogi vjeruju da je Kennedy bio simbol nade za bolje sutra, tako da ne čudi što i dan danas mnogi istražitelji odbijaju napustiti tu priču.

2.7. SMRT PRINCEZE DIANE

„Rođena je kao Diana Frances Spencer 1. srpnja 1961., a njezin otac Edward John Viscount Althorp bio je jedini sin 7. grofa Spencera. Njezina majka, rođena Frances Ruth Burke Roche, bila je najmlađa kći četvrtog baruna Fermija. Spenceri su već generacijama služili Kraljevskoj obitelji. Dianov pradjed, četvrti grof Spencer, bio je Gospodin Chamberlain i Edwardu VII i Georgeu V. Nakon što je njezin otac naslijedio titulu Earla Spencera 1975. godine, postala je poznata kao Lady Diana Spencer.“¹³ „Diana nije bila stranac britanskoj kraljevskoj obitelji, a navodno se igrala s princom Andrijom i princ Edwardom kao dijete kada je njezina obitelj unajmila Park House, posjed u vlasništvu kraljice Elizabete II . Godine 1977. ponovno se upoznala sa njihovim starijim bratom, princom Charlesom , koji je bio 13 godina stariji. Kao nasljednik britanskog prijestolja, princ Charles obično je bio predmetom medijske pozornosti, a njegovo udvaranje Dianu nije bio iznimka. Tisak i javnost bili su fascinirani ovim naizgled neobičnim parom - rezerviranim, ljubaznim princom i stidljivom mladom ženom koja je zainteresirana za modu i popularnu kulturu. Kada se par oženio 29. srpnja 1981., svečanost je emitirana na televiziji širom svijeta, s milijunima ljudi koji su se priključili vidjeti što mnogi smatraju vjenčanjem stoljeća.“¹⁴ „Dana 21. lipnja 1982. Diana i Charles su imali prvo

¹³ <https://www.telegraph.co.uk/royal-family/0/princess-diana-happened-night-death/> (Pristup: 20. rujna 2018)

¹⁴ <https://www.biography.com/people/princess-diana-9273782> (Pristup 20. rujna 2018.)

dijete: princ William Arthur Philip Louis . Pridružio mu se i jedan brat, knez Henry Charles Albert David, poznat pod nazivom „Prince Harry“, više od dvije godine kasnije, 15. rujna 1984. U početku je bila preplavljena njezinim kraljevskim dužnostima i intenzivnom medijskom praćenju gotovo svakog njezinog aspekta života. Diana je služila kao snažna zagovornica mnogih dobrotvornih organizacija i radila na pomoći beskućnicima, ljudima koji žive s HIV-om i AIDS-om i djeci koja su u potrebi.¹⁵

Međutim, par se razišao te vjenčanje iz bajke nije potrajao. “Čak i nakon razvoda, Diana je zadržala visoku razinu popularnosti. Posvetila se svojim sinovima i takvim naporima kao podizanje svijesti o opasnostima ostataka kopnenih rudnika u ratom razbijenoj Angoli. Također je nastavila doživljavati negativne aspekte slave, šibajući britanske tabloide u bijes kada je 1997. godine počela s egipatskim producentom filma i igranicom Dodi Fayed.”¹⁶

U ranim satima 31. kolovoza 1997. godine, svijet je potresla vijest o smrti princeze Diane i njezinog ljubavnika Dodi Al-Fayed, koji su u noćnim satima doživjeli automobilsku nesreću dok su se vozili kroz pariški tunel. U toj nesreći stradao je i vozač automobila Henri Paul, dok je Dianin tjelohranitelj Trevor Reese Jones teško ozlijeđen. Isprva se uzrok nesreće činio jasnim, vozač je prebrzo ušao u tunel i udario u jedan od potpornih stupova, pokušavajući pobjeći paparazzima. (Greig 2006).

Odmah nakon toga, počele su se pojavljivati teorije zavjere koje su preispitivale uvjete pod kojima se nesreća dogodila. Je li vozač, Henri Paul bio pijan te izgubio nadzor nad vozilom zbog svoje nepažnje? Ako jest, zašto mu je dopušteno da vozi? Zašto su se svjetla i kamere u tunelu navodno pokvarile u trenutku nesreće? Jesu li paparazzi pratili vozilo i doveli do toga da je Henri Paul morao voziti brzo? Zašto je toliko dugo trebalo da se princezu Dianu, koja je još bila živa nakon nesreće, preveze u bolnicu? Zbog čega je njezino tijelo nakon smrti zbog zatajenja srca u bolnici balzamirano prije nego što je izvedena obdukcija? Je li MI6, Britanska tajna služba, organizirala ubojstvo princeze u suradnji s kraljevskom obitelji? (Douglas i Sutton 2008).

¹⁵ Isto.

¹⁶ Isto.

Prema Greig (2006), Al-Fayed stariji, otac Dodi Al-Fayed, jedan od najbogatijih poslovnih ljudi u Britaniji, tvrdi da je par ubijen jer su se planirali vjenčati i da je britanska vlada odlučila da je vrijeme da ih se makne. Isprva su ljudi tu izjavu smatrali paranoidnom, ali kako je vrijeme sve više odmicalo ta se tvrdnja sve manje činila čudnom. Ubrzo su i drugi postali uvjereni da je to bio slučaj prljave igre, a ne obična automobilska nesreća. Isprva, za nesreću su mediji krivili vozača Henri Paula jer je pogriješio. Tada se saznalo da je Paul, službenik osiguranja u hotelu Ritz, bio veoma oprezan i pažljiv vozač koji je imao veliko iskustvo. Također se saznalo da je automobil išao brzinom od svega 100 do 115 kilometara na sat, a ne 195 kako je prvotno izviješteno. Hotelske sigurnosne kamere pokazale su da se Henri Paul sasvim normalno ponašao prije nego što je sjeo za volan i nije pokazivao nikakve znakove alkoholiziranog stanja. Kasnije se saznalo da je policija objavila da je Paul bio pod utjecajem alkohola i prije nego što su obavili alkotest.

Istrazi nisu pomogle proturječne izjave svjedoka, prema kojima je neki automobil Paulu zablokirao put tako da je morao skrenuti u tunel, drugo da su automobil okružili motori zbog čega je zakrivudao. Neki tvrde da je MI6 unajmio Paula da ubije princezu Dianu i Dodija i da je nešto pošlo po krivu tako da je ubio i sebe. Ono što ostaje nerazjašnjeno jest to zašto je Dodi zatražio da ih kući odveze Paul, a ne njegov osobni vozač Philippe Junot. (Greig 2006)

Prema izvješćima (Greig 2006), sva su se svjetla u tunelu ugasila malo prije nego što je automobil ušao u tunel, a kamere osiguranja također nisu radile. Na tome je izgrađena teorija da je Paul iskorišten i da je francuska vlada namjestila nesreću. Čak je natuknuto da je Rees Jones nekako umješšan u to jer je preživio, bio je vezan, dok princeza Diana i Dodi nisu bili vezani. Međutim, njegova upletenost je malo vjerojatna, jer namjerno putovanje u automobilu koje će doživjeti kobnu nesreću čini se previše riskantnim čak i za čovjeka koji je obučan u jednoj od najčvršćih pukovnija u britanskoj vojsci, Parachute. Ono što je čudno je reakcija francuske vlasti na licu mjesta, prema kojoj Diana nije bila ozbiljno ozlijeđena. Kasnije se doznalo da je imala unutrašnje krvarenje, ali za Federicka Mailleza, liječnika koji nije bio na dužnosti, a prvi je stigao na mjesto nesreće, ona nije bila u smrtnoj opasnosti. Kako joj je liječnička pomoć bila potrebna, pozvana su kola hitne pomoći, ali je njima trebalo sat vremena da dođu do bolnice. Čak su na putu stali negdje na 10 minuta, što je kasnije objašnjeno da su stali kako bi Diani dali injekciju adrenalina i da su polako vozili kako bi je

što manje tresli. Zašto je princeza odvezena u bolnicu koja je tako daleko, kada ima nekoliko bolnica koje su bile bliže?

U samo nekoliko sati nakon nesreće, tunel je bio počišćen i dezinficiran te opet otvoren za promet, što je potaknulo mnoge skeptike da su dokazi uklonjeni. U normalnim okolnostima očekivalo bi se da će vlasti izolirati tunel i pročešljati dokaze kako bi saznali što se stvarno dogodilo. Kad je Diana umrla u bolnici, britanska se kraljevska obitelj čudno ponašala nakon primitka obavijesti. Navodno su poslali izaslanika u bolnicu da uzme vrijedan obiteljski nakit s tijela, zatim su naredili da se tijelo odmah balzamira, čime su spriječili obdukciju. Navodno se princeza povjerala doktoru Maillezu da je trudna, što nije bilo moguće provjeriti. Kraljevska obitelj je otvoreno osuđena što nije izdala službenu izjavu i spustila na palači zastavu na pola koplja. Dan danas nove teorije upozoravaju na upletenost vrha britanske vlade u zavjeru da se ubije Dianu, jer je postala sramota za kraljevsku obitelj. Jasno je da okolnosti njezine smrti nisu tako jednostavne kako se to na prvi pogled čini. Službena istraga o Dianinoj smrti ponovno je otvorena 2005. godine u Francuskoj (Greig 2006).

3. ZAKLJUČAK

U davnim vremenima pokretače teorija zavjera smatralo se sotonistima, vješticama i anarhistima, dok u današnje vrijeme teoretičari zavjera uglavnom okrivljuju vlasti, poput CIA-u, MI6 i druge. Čime je dokazivanje njihove upletenosti samo učvrstilo njihova uvjerenja. Ljudi osjete potrebu da objasne nešto što je van njihove kontrole, što dovodi do mnogih nagadanja koja vode do teorija zavjere. Vjerovanje u teorije zavjere povezano je i s činjenicom da ljudi nemaju povjerenja u druge te stvaranjem teorija zavjere imaju osjećaj moći, odnosno uvjerenje da baš oni posjeduju skrivene informacije i da su shvatili kako se stvari zapravo odvijaju.

Postoji jedno vrlo rasprostranjeno filozofsko shvaćanje života koje kaže da netko mora biti odgovoran kada se nešto zlo (ili nešto krajnje nepoželjno) dogodi u svijetu: Netko je to morao učiniti, i to namjerno.(...) Teorija da su rat, bijeda i nezaposlenost posljedice zlih namjera i mutnih planova, jedan je dio svakodnevnoga razuma, ali ta je teorija nekritična. (...) Vrlo važna karakteristika teorije društvene zavjere jest da potiče stvarne zavjere. Ali kritičko istraživanje pokazuje da urote gotovo nikada ne postižu svoj cilj. Lenjin, koji je zastupao tu teoriju, bio je zavjerenik; isto tako i Mussolini i Hitler. Ali Lenjinovi ciljevi nisu se ostvarili, kao ni Mussolinijevi ni Hitlerovi. Svi su oni bili urotnici, jer su nekritički vjerovali u teoriju društvene zavjere. (Polšek 1997).

4. LITERATURA

Douglas, Karen. Robbie M. Sutton. 2008. „The Hidden Impact of Conspiracy Theories: Perceived and Actual Influence of Theories Surrounding the Death of Princess Diana“. *The Journal of Social Psychology* 148(2): 210–221.

Greig, Charlotte. 2006. *Teorije zavjere: Svjetski najpoznatije spletke, tajni dogovori i zataškavanja*. Zagreb: Večernjakova knjiga.

Knight, Peter. 2008. „Outrageous Conspiracy Theories: Popular and Official Responses to 9/11 in Germany and the United States“. *New German Critique* 35(1): 165-193.

Polšek, Darko. 1997. *Rađanje nacije: Kronika jednog skeptika u doba tranzicije 1994.-1995.* Zagreb: Biblioteka Hrvatski radio.

Räikkä, Juha. 2009. „On Political Conspiracy Theories“. *The Journal of Political Philosophy* 17(2): 185–201.

Reitzes, David. 2013. „JFK Conspiracy Theories at 50: How the Skeptics Got It Wrong and Why It Matters“. *Skeptic* 18(3).

Shermer, Michael. 2002. *Why people believe weird things: pseudoscience, superstition, and other confusions of our time*. New York: Henry Holt and Company.

Sunstein, Cass R., Adrian Vermeule. 2009. „Symposium on Conspiracy Theories Conspiracy Theories: Causes and Cures“. *The Journal of Political Philosophy* 17(2): 202–227.

Swami, Viren. Rebecca Coles, Stefan Stieger, Jakob Pietschnig, Adrian Furnham, Sherry Rehim, Martin Voracek. 2011. „Conspiracist ideation in Britain and Austria: Evidence of a monological belief system and associations between individual psychological differences and real-world and fictitious conspiracy theories“. *British Journal of Psychology* 102: 443–643.

Zwierlein, Cornel. Beatrice de Graaf. 2013. „Security and Conspiracy in Modern History“. *Historical Social Research* 38 (1): 7-45.

Internetski izvori:

<https://www.express.hr/top-news/srusili-su-i-predsjednika-ovako-je-pocela-afeta-watergate-10997> - www.express.hr (Pristup: 22.rujna 2017.)

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/12188331/Belgian-paedophile-planned-underground-city-of-victims.html> (pristup:25. rujna 2017.)

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/marc-dutrouxs-crimes-shocked-the-world-and-left-belgium-reeling-amid-accusations-of-a-state-cover-up-8813529.html>
(pristup: 25. runa 2017)

<https://www.history.com/this-day-in-history/incident-on-chappaquiddick-island> (Pristup: 20. rujna 2018.)

<https://www.history.com/topics/us-government/history-of-mk-ultra> (Pristup: 20. rujna 2018.)

<https://www.telegraph.co.uk/royal-family/0/princess-diana-happened-night-death/>
(Pristup:20. rujna 2018)

<https://www.biography.com/people/princess-diana-9273782> (Pristup 20. rujna 2018.)